- 1. Terminologie
- 2. Notatia asimptotica
- 3. Analiza algoritmilor
- 4. Complexitatea modelelor de calcul

Problema rezolvabila algoritmic în principiu Problema nerezolvabilă algoritmic în practică Timpul de calcul Spaţiul de memorie

Fie limbajul

$$L_k = \{w \in \Sigma^* | \exists \ k \ge 0 \colon w = 0^k 1^k \};$$

$$L_k \in LIC \text{ si}$$

$$ACC_{LIC} \text{ este decidabil}$$

$$=> L_k = \text{decidabil}.$$

Problema care ne intereseaza acum este insa:

"dupa cat timp o MT raspunde afirmativ la aceasta întrebare?"

- (I) Fie $M_1 \in MT$, o MT clasica care calculeaza L_k .
- M_1 = "Fie cuvântul de intrare $w \in \Sigma^*$:
 - 1. Se examinează banda de intrare şi se respinge w dacă se descoperă un simbol 0 la dreapta unui simbol 1.
 - 2. Se execută etapa următoare, atât timp cât pe bandă există atât simboluri 0 cât şi simboluri 1:
 - 3. Se scanează banda şi se barează un singur simbol 0 şi un singur simbol 1.
 - 4. Dacă, după ce toate simbolurile 0 au fost barate pe bandă au mai rămas simboluri 1 nebarate, sau dacă, după ce toate simbolurile 1 au fost barate pe bandă au mai rămas simboluri 0 nebarate, atunci M₁ respinge w. Altfel, dacă toate simbolurile 0 şi toate simbolurile 1 de pe bandă au fost barate, atunci M₁ acceptă secvenţa w."

Numărul de paşi executaţi de un algoritm poate depinde de mai mulţi parametri.

Exemplu: data de intrare este un graf ->

numărul de paşi: numărul de noduri / muchii, de gradul maxim al grafului, de o combinaţie a acestor factori şi / sau a altora.

Aici, TIMPUL DE EXECUTIE: funcţie de LUNGIMEA SECVENTEI

Se pot aborda:

- <u>cazul cel mai nefavorabil;</u>
- <u>cazul cel mai favorabil;</u>
- <u>cazul mediu</u>.

- 1. Terminologie
- 2. Notatia asimptotica
- 3. Analiza algoritmilor
- 4. Complexitatea modelelor de calcul

Definitie 1

Fie M o MT determinista cu 1! banda, decidenta,

 $w \in \Sigma^*$ un cuvant de intrare,

C₀C₁C₂...C_dC_f. cele d+2, d≥0, configuratii prin care trece M pentru a prelucra cuvantul w;

Complexitatea timp a M pe intrarea w este numarul intreg notat $TIME_{M}(w) = d+1$

Definitie 2

Fie M o MT determinista cu 1! banda decidenta.

Complexitatea timp ≡ timpul de executie al M este o functie

 $f: N \rightarrow N$, definita prin:

f(n) = numărul maxim de paşi executaţi de M pentru o secvenţa de intrare de lungime n, $\forall n \in N$.

Notatia 1

 $f(n) = max \{TIME_M(w) \mid w \in \Sigma^n\} = TIME_M(n)$

Exemplul 1

Fie $f: N \to N$, $f(n) = 5n^3 + 2n^2 + 22n + 6$; spunem că f tinde asimptotic către n^3 şi notăm acest lucru cu $O(n^3)$

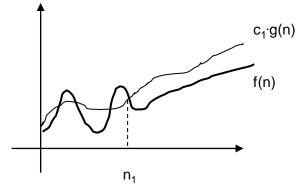
Definiție 3

Fie f, g: $N \rightarrow R_+$

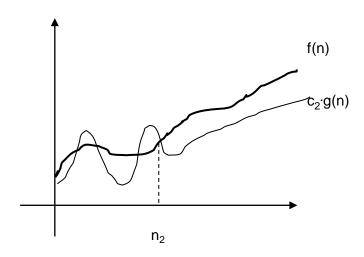
(i) f(n) = O(g(n)) şi citim "f(n) este de ordin cel mult g(n)" sau "f(n) este O mare de g(n)" ⇔

(∃) constantele $c_1 > 0$ şi $n_1 \in N$ astfel încât $f(n) \le c_1 \cdot g(n)$, (∀) n

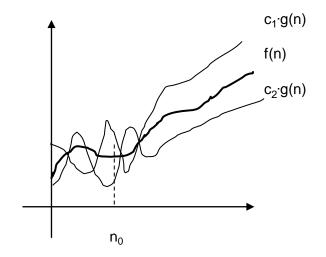
 $\geq n_1$.

(ii) f(n) = Ω (g(n)) şi citim "f(n) este de ordin cel puţin g(n)" sau "f(n) este omega mare de g(n)" ⇔
 (∃) constantele c₂ > 0 şi n₂ ∈ N astfel încât f(n) ≥ c₂.g(n), (∀) n ≥ n₂.

(iii) $f(n) = \Theta(g(n))$ şi citim "f(n) este de ordin g(n)" sau "f(n) este theta de g(n)" \Leftrightarrow f(n) = O(g(n)) şi $f(n) = \Omega(g(n))$.

Spunem că g este o limită asimptotică superioară, o limită asimptotică inferioară, respectiv o limită asimptotică pentru f. 10

Exemplul 2

```
Revenim la notaţia \textbf{\textit{O}} şi la funcţia polinomială f(n) = 5n^3 + 2n^2 + 22n + 6 \Rightarrow f(n) = \textbf{\textit{O}}(n^3), \text{ de exemplu, pentru } c_1 = 6 \quad \text{si } n_1 = 10; f(n) = \textbf{\textit{O}}(n^4), \text{ de exemplu, pentru } c_1 = 1 \quad \text{si } n_1 = 6 \quad \text{sau pentru } c_1 = 36 \quad \text{si } n_1 = 1; f(n) \neq \textbf{\textit{O}}(n^2), presupunem prin absurd că există c_1 > 0 şi n_1 \in \mathbb{N} astfel încât 5n^3 + 2n^2 + 22n + 6 \leq c_1 \cdot n_2, \ (\forall) \ n \geq n_1 \Leftrightarrow 5n^3 + (2 \cdot c_1) \cdot n^2 + 22n + 6 \leq 0 \quad \text{etc.}
```

Exemplul 3

Fie
$$f_1: \mathbf{N} \to \mathbf{N}$$
, $f_1(n) = 3n \cdot \log_2 n + 5n \cdot \log_2 (\log_2 n) + 2 \Rightarrow$
 $f_1(n) = \mathbf{O}(n \cdot \log n)$ pentru că log n domină $\log(\log n)$.

Analog,
$$f_2(n) = \mathbf{O}(n^2) + \mathbf{O}(n) \rightarrow f_2(n) = \mathbf{O}(n^2)$$

pentru că $\mathbf{O}(n^2)$ domină $\mathbf{O}(n)$.

Observaţia 1

- A) Specificarea bazei logaritmilor nu este necesară ea intervenind cu cel mult un coeficient constant, conform formulei: $\log_a x = \frac{\log_b x}{\log_b a}$
- B) Analog, nici specificarea bazei exponenţialei nu este necesară pentru că: $\forall x > 0 : x = 2^{\log_2 x} \rightarrow n^c = 2^{c \cdot \log_2 n} \Rightarrow$
- 2^{O(log n)} este o limită superioară pentru n^c, unde c este o constantă oarecare. Evident, și 2^{O(n)} este o limită superioară pentru n^c.

Observaţia 2

Limitele asimptotice de tipul n° se numesc limite polinomiale.

Limitele asimptotice de tipul $2^{n^{\delta}}$ se numesc limite exponenţiale.

Limitele asimptotice de tipul k.n se numesc limite lineare.

Limitele asimptotice de tipul \sqrt{n} se numesc limite sublineare.

Observaţia 3

Pe lângă notaţiile $\, {f O} \,$ şi $\, {f \Omega} \,$ mai există şi notaţiile $\, {f o} \,$ şi $\, {f \omega} \,$, obţinute din Definiţia 2 prin înlocuirea inegalităţii $\, \leq \,$ cu inegalitatea strictă $\, < \,$, sau

$$f(n) = o(g(n)) \Leftrightarrow \lim_{n \to \infty} \frac{f(n)}{g(n)} = 0$$

Exemplul 4

```
\sqrt{n} = o(n)

n = o(n) \log \log n

n = o(n) \log \log n = o(n) \log n

n = o(n^2)

n^2 = o(n^3)
```

Propozitia 1

- (i) Notaţiile O, Ω , Θ , o, ω sunt tranzitive:
 - $f(n) = O(g(n)) \& g(n) = O(h(n)) \rightarrow f(n) = O(h(n))$ etc.;
- (ii) Notaţiile O, Ω , Θ , sunt reflexive, dar nu şi o, ω

$$f(n) = O(f(n))$$
 dar $f(n) \neq o(f(n))$ etc.;

(iii) Notaţia Θ este simetrică dar nu şi celelalte notaţii:

$$f(n) = \Theta(g(n)) \Leftrightarrow g(n) = \Theta(f(n)).$$

Propozitia 2

Notaţiile *O*, *Ω* etc. pot fi manipulate algebric, dar cu precautie (de ex. egalitatea din formula (5) are loc intr-un singur sens: de la stanga la dreapta):

- 1. c.O(f(n)) = O(f(n));
- 2. O(f(n)) + O(f(m)) = O(f(n));
- 3. O(O(f(n))) = O(f(n));
- 4. $O(f(n)) \cdot O(g(n)) = O(f(n) \cdot g(n));$
- 5. $O(f(n)\cdot g(n)) = f(n)\cdot O(g(n))$.

- 1. Terminologie
- 2. Notatia asimptotica
- 3. Analiza algoritmilor
- 4. Complexitatea modelelor de calcul

```
L_k = \{ w \in \Sigma^* \mid \exists k \ge 0 : w = 0^k 1^k \}.
```

Fie $|0^k1^k| = n$.

- Pentru a efectua prima etapă a algoritmului trebuie n paşi $\Rightarrow O(n)$ paşi.
- Aducerea cursorului în extr. stângă pentru a începe bararea: n paşi $\Rightarrow O(n)$ paşi.
- În etapele 2, 3 MT scanează în mod repetat banda pentru a bara simbolurile 0 și 1.
- Fiecare scanare necesită **n** paşi iar la fiecare scanare se barează 2 simboluri
 - \Rightarrow se fac n/2 scanări de câte n paşi fiecare $\Rightarrow O(n^2)$ paşi.
- În etapa 4, MT face o singură scanare pentru a hotărî dacă acceptă / respinge secvenţa de intrare
 - \Rightarrow se execută maximum n paşi $\Rightarrow O(n)$ paşi.

$$\Rightarrow f(n) = \mathbf{O}(n) + \mathbf{O}(n) + \mathbf{O}(n^2) + \mathbf{O}(n) = \mathbf{O}(n^2)$$

Definiția 4

Fie o functie t : $N \rightarrow R^+$.

Se defineşte clasa de complexitate timp polinomial prin:

 $TIME(t(n)) = \{L \subseteq \Sigma^* | (\exists) \text{ o MT care decide asupra L în timp } O(t(n))\}$

Exemplul 5

 $L_k = \{w \in \Sigma^* | \exists k \ge 0 : w = 0^k 1^k\} \in TIME(n^2) \text{ pentru că}:$

- M₁ decide asupra L_k în timp O(n²),
- TIME(n^2) conţine toate limbajele asupra cărora se poate decide în timp $O(n^2)$.

Putem defini o MT care să decidă asupra limbajului L_k mai repede?

(II) Modificăm MT M₁ astfel încât la fiecare etapă 3 barăm câte două simboluri 0 şi două simboluri 1 ⇒
reducem numărul de scanări din etapa 3 la jumătate ⇒
avem n/4 scanări de câte maximum n paşi fiecare ⇒
O(n²) ⇒
această reducere inseamnă un factor constant egal cu 2
=> nu afectează timpul asimptotic de execuţie al algoritmului;

 M_2 = "Fie cuvântul de intrare $w \in \Sigma^*$:

- Se scaneaza banda de intrare; daca w nu este de forma 0+1+ atunci M₂ respinge.
- 2. Se execută următoarele două etape, atât timp cât pe bandă există atât simboluri 0 cât şi simboluri 1 nebarate:
 - 3. Se scanează banda pentru a determina dacă numărul total de simboluri 0 și 1 aflat pe bandă este impar.

Dacă da, atunci M₂ respinge.

- 4. Se scanează banda din nou si se bareaza fiecare al doilea simbol 0 incepand de la primul 0 si apoi fiecarea al doilea simbol 1 incepand de la primul 1.
- 5. Dacă, după ce toate simbolurile 0 au fost barate pe bandă au mai rămas simboluri 1 nebarate, sau dacă, după ce toate simbolurile 1 au fost barate pe bandă au mai rămas simboluri 0 nebarate, atunci secvenţa w se respinge.

Altfel, dacă toate simbolurile 0 şi toate simbolurile 1 de pe bandă au fost barate, atunci secvenţa w se acceptă."

```
Este evidentă similitudinea dintre masinile M_1 şi M_2;
=> M<sub>2</sub> decide asupra limbajului L<sub>k</sub>.
Calculăm acum timpul său de execuţie:
   observăm că fiecare etapă se execută în O(n) paşi;
   numărăm de câte ori se execută fiecare etapă:
        etapa 1: 1! dată,
        etapa 5: 1! dată,
         etapa 4: la fiecare scanare se barează cel puţin 1/2 din numarul de
   simboluri 0 şi 1/2 din numarul de simboluri 1 ⇒
                   e nevoie de cel mult (1+log<sub>2</sub>n) scanări pentru a bara toate
   simbolurile \Rightarrow
                   etapele 2,3,4 se execută de cel mult (1+log<sub>2</sub>n) ori.
\Rightarrow timpul de execuţie pentru M_2 este de:
          1.O(n) + (1 + \log_2 n).O(n) + 1.O(n) = O(n.\log n) + O(n) = O(n.\log n)
```

22

 $\Rightarrow L_k \in TIME$ (n.log n)

Putem micsora in continuare timpul de executie? o(n.logn)=?

Teorema 1

```
Fie f : N \rightarrow R<sup>+</sup> cu proprietatea: f(n) = o(n.logn) => TIME(f(n)) = {L\subseteq\Sigma^* | L\inLR}
```

(III) Limbajul L_k poate fi decis chiar în timp linear dacă MT respectivă are două benzi. Fie masina Turing M₃ cu doua benzi definită astfel:

 M_3 = "Fie cuvântul de intrare $w \in \Sigma^*$:

- 1. Se scaneaza banda de intrare; daca exista cel putin un simbol 0 la dreapta unui simbol 1, atunci M₃ respinge.
- 2. Se scanează subșirul de simboluri 0 de pe banda 1 a MT până la întâlnirea primului simbol 1 și se copiază pe banda 2 a MT.
- Se scanează subşirul de simboluri 1 rămas pe banda 1 a MT până la sfârşit, barându-se – pentru fiecare simbol 1 scanat – câte un simbol 0 de pe Banda 2.
- 4. Dacă toate simbolurile 0 de pe banda 2 au fost barate dar pe banda 1 au mai rămas simboluri 1 de citit sau dacă pe banda 2 au mai rămas simboluri 0 nebarate dar pe banda 1 nu mai sunt simboluri 1 de citit, atunci M₃ respinge.

Altfel, dacă toate simbolurile 0 de pe Banda 2 au fost barate iar pe banda 1 nu au mai rămas simboluri 1 de citit, atunci M₃ acceptă."₂₄

Evident, M₃ decide asupra limbajului L_k;

Calculam timpul său de execuţie:

fiecare etapă necesita cel mult O(n) pasi si se execută o singură dată

=> timpul de executie este linear si el nu mai poate fi imbunatatit pt ca citirea secventei de intrare necesita n pasi.

Observaţie importantă

- cu o MT cu o singură bandă, L_k este decidabil în timp O(n²) sau O(n.log n);
- nici o MT determinista cu o singură bandă nu poate ameliora performanţa de mai sus;
- cu o MT cu două benzi, L_k este decidabil în timp O(n).
 - ⇒ complexitatea timp a problemei L_k poate fi ameliorata dacă găsim un algoritm mai eficient (o MT mai eficientă)
 - \Rightarrow complexitatea problemei L_k depinde de modelul de calculabilitate ales.

- în teoria calculabilității:
- Teza Church-Turing arată că toate modelele de calculabilitate "valabile" sunt echivalente între ele;
- în teoria complexităţii:
- alegerea unui model de calculabilitate afectează complexitatea-timp a limbajului (problemei):
 - un limbaj care intr-un model de calculabilitate este decidabil în timp linear poate să fie in alt model de calculabilitate decidabil doar în timp polinomial.
- Faptul că acelaşi limbaj poate necesita timpi de calcul diferiţi în diferite modele de calculabilitate pare să torpileze orice incercare de clasificare a problemelor de calculabilitate în funcţie de complexitatea timp a acestora.
- Necesarul de timp de calcul nu diferă în mod esenţial la nivelul modelelor de calcul deterministe.

- 1. Terminologie
- 2. Notatia asimptotica
- 3. Analiza algoritmilor
- 4. Complexitatea modelelor de calcul

Vom analiza trei modele de calculabilitate:

- MT cu o singură bandă (clasică);
- MT cu mai multe benzi;
- MT nedeterministă.

Teorema 2

- Fie $t: N \to N$ o functie cu proprietatea că $\forall n \in N : t(n) \ge n$.
- => ∀ M∈MT cu mai multe benzi şi cu timp de lucru t(n)
 - \rightarrow ∃ S∈MT, cu 1! bandă de intrare şi cu timp de lucru $O(t^2(n))$: L(S)=L(M).

demonstratie

- Fie M \in MT cu k benzi de intrare care rulează în timp t(n), t : $N \rightarrow N$, t(n) \geq n, \forall n \in N.
- Construim (după metoda utilizată anterior) o MT S cu o singură bandă de intrare care să simuleze M şi analizăm timpul de lucru care necesar.
- Iniţial, S depune pe banda sa de intrare conţinuturile celor k benzi al M, separându-le printr-un caracter special, #, $\# \notin \Sigma_S = \Sigma_M$;
 - în plus, S simulează pozițiile cursoarelor lui M prin bararea simbolurilor corespunzătoare de pe banda sa (înlocuieşte un simbol s cu s', $\forall s \in \Gamma_S = \Gamma_M$).
- Apoi, S simulează paşii efectuaţi de M pentru un cuvânt de intrare oarecare, $w \in \Sigma^*$. Pentru a simula un pas efectuat de M, S:
- trebuie să scaneze toată informaţia depusă pe banda sa de intrare ca să poată astfel determina simbolurile aflate "sub" cursoarele lui M;
- apoi, S îşi parcurge din nou banda de intrare pentru a actualiza conţinutul acesteia şi a repoziţiona cursoarele virtuale, conform definiţiei funcţiei de tranziţie a lui M, δ_M .
- dacă vreunul dintre cursoarele reale ale M se deplasează la dreapta pe propria sa bandă de lucru peste o celulă vidă, atunci S trebuie să-şi mărească spaţiul alocat pe unica sa bandă de intrare.
 - S face acest lucru deplasând toată informaţia (aflată pe banda sa la dreapta celulei respective) cu o locaţie la dreapta.

Analizăm acum această simulare din punctul de vedere al timpului de calcul necesar.

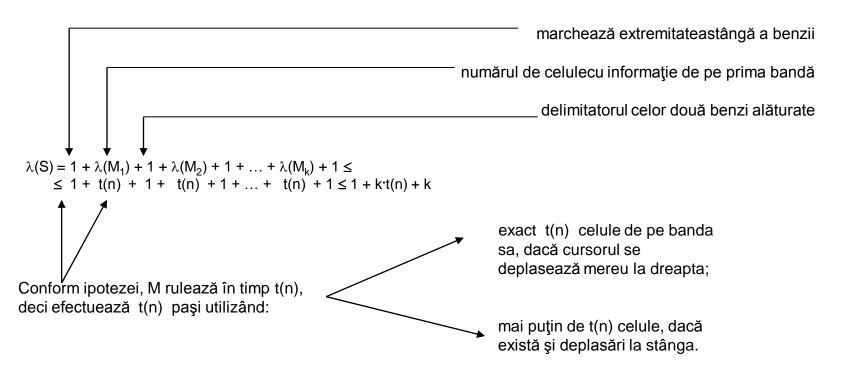
Pentru fiecare pas executat de M, S parcurge de 2 ori porţiunea activă (cu informaţie) a benzii sale de intrare:

- prima parcurgere serveşte la obţinerea informaţiei necesare pentru a determina mişcarea următoare;
- a doua parcurgere serveşte la efectuarea acestei mişcări.

Timpul necesar efectuării acestor parcurgeri este evident determinat de numărul celulelor cu informaţie de pe banda lui S.

=> căutăm deci o limită superioară pentru această lungime.

Conform constructiei lui S:

- Deci, S scanează porţiunile cu informaţie de pe banda sa de intrare în O(t(n)) paşi (modulo constantele k şi k + 1, banda lui S este "la fel de lungă" ca oricare dintre benzile lui M). (*)
- b) Evaluăm acum fiecare pas al lui S:
- Pentru a simula oricare dintre paşii lui M, S efectuează 2 scanări ale benzii sale şi maximum k deplasări ale informaţiei sale la dreapta.
- Conform (*), fiecare dintre aceşti paşi consumă:
- un timp de calcul de ordinul O(t(n)) pentru fiecare dintre cele două scanări şi
- un timp de lucru constant pentru cele maximum k deplasări la dreapta (când cursoarele virtuale ajung peste delimitatori).
- timpul total în care S simulează un pas oarecare I lui M este de ordin O(t(n)).

- c) Insumăm acum și găsim o limită superioară a timpului total:
- În prima etapă, în care S copiază pe banda sa informaţiile de pe cele k benzi ale M şi le separă prin delimitatorii #, lui S îi sunt necesari O(n) paşi deoarece, conform ipotezei, M rulează pe o intrare de lungime n în timp t(n).
- Ulterior, S simulează fiecare dintre cei (conform ipotezei) t(n) paşi ai lui M în O(t(n)) paşi
- => această parte a simulării lui M de către S consumă. $t(n) \times O(t(n)) = O(t^2(n))$

În total, întreaga simulare consumă

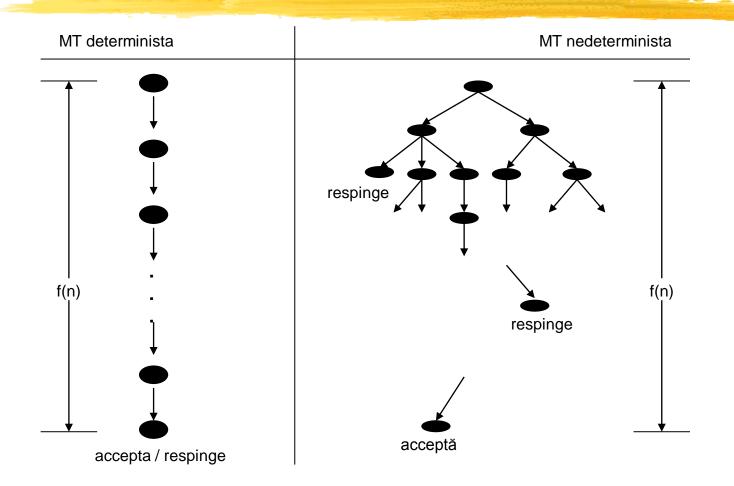
$$O(n) + O(t^2(n))$$
 paşi

Dar, cf. ip.: $t(n) \ge n$, $(\forall) n \in \mathbb{N}$.

=> putem aprecia timpul total de execuţie al lui S la $O(t^2(n))$.

Observaţia 4

Ipoteza t(n) ≥ n, (∀) n ∈ **N** nu este restrictivă, ci dimpotrivă: în caz contrar, M "nu ar avea timp" nici măcar să <u>citească</u> toată informaţia, darămite să o prelucreze!

Definitie 5

Fie N o MT nedeterminista cu 1! banda, decidenta, $w \in L(M) \subseteq \Sigma^*$;

Complexitatea timp a N pe intrarea w este numarul intreg notat TIME_N(w) care reprezinta lungimea celui mai scurt calcul care accepta w, efectuat de N.

Definitie 6

Fie N o MT nedeterminista cu 1! banda, decidenta,

Complexitatea timp ≡ timpul de executie al N este o functie

 $f: N \rightarrow N$, definita prin:

f(n) = numărul maxim de paşi executaţi de N pentru un cuvant $w \in L(N) \cap \Sigma^n$, $\forall n \in N$.

Notatia 2

 $f(n) = max \{TIME_N(w) \mid w \in L(N) \cap \Sigma^n\} = TIME_N(n)$

Teorema 3

Fie t : $N \to N$ cu proprietatea că $\forall n \in N$: $t(n) \ge n$.

- => ∀ N∈MT nedeterministă cu o singură bandă de intrare şi cu timp de lucru t(n)
 - → \exists D∈MT deterministă cu o singură bandă de intrare şi cu timp de lucru $2^{O(t(n))}$: L(D)=L(N).

demonstrație

- Reluăm procedura prin care în teorema anterioară am construit MT cu 3 benzi, M₃, pornind de la MT nedeterministă cu 1! bandă, N. Incepem prin a examina arborele de derivare al lui N.
- Fie o secvenţă de intrare oarecare $w \in \Sigma^*$, |w| = n, $n \in \mathbb{N}$. => Îi putem asocia un arbore de derivare în care să figureze TOATE posibilităţile prin care N poate calcula w. Acest arbore are următoarele caracteristici:
- (i) lungimea maximă a ramurilor de calcul este, cf.ip., t(n);
- (ii) numărul maxim de descendenţi ai unui nod oarecare este b, unde b=nr.max. de alegeri corecte din definiţia funcţiei de tranziţie a lui N, $\delta_{\rm N}$.
- => (iii) numărul maxim de frunze ale acestui arbore este b^{t(n)} şi (iv) numărul total de noduri din acest arbore este de ordin O(b^{t(n)}).

Examinăm acum modul în care M₃ simulează N.

Simularea presupune explorarea arborelui de derivare;

cf.ip.: N este decidentă

- => N se opreşte pe orice intrare w∈ Σ^*
- => putem folosi oricare dintre metodele de parcurgere a arborilor (inclusv DEPTH-FIRST!)
- => putem aprecia că timpul necesar atingerii unui nod plecând din rădăcină este O(t(n)) (cf. obs. (i));
- => timpul de lucru pentru M_3 este cf.obs. (iv): $O(t(n).b^{t(n)}) = 2^{O(t(n))}$
- => timpul de lucru necesar convertirii M_3 la D (MT deterministă cu 1! bandă) este cf. teoreme ant. : $(2^{O(t(n))})^2 = 2^{O(2.t(n))} = 2^{O(t(n))}$.

- 1. Terminologie
- 2. Notatia asimptotica
- 3. Analiza algoritmilor
- 4. Complexitatea modelelor de calcul